

Ipuinak

Gaurkoa gogoeta eguna izanik ez dakit zenbateraino den legala edo ilegalak hauteskunderi buruz idaztea. Suposatzen dut botorik eskatu ezean gogoetaldia bera zuzen eta bidezkoa dela, eta ez balitz ere, ez diot delitu zantzu handirik ikusten Portu eta Sarasola torturatu zituzten guardia zibilak libre uztea erabaki dutenek egindakoarekin alderatuz.

Horretan ez daukat dudarik. Gainerantzean, bai. Giza-ema-kumeok zeinen haize-orratz garen ilustratzeko Eugenio Ibarzabalek *La pasión de mejorar* liburuan idatzitako pasarte bati eusten diot sarri. San Franciscotik New Yorkera iritsi berria omen zen hegazkinez. Aireportuan lagun batzuk zain omen zituen autoz etxera eramateko. Parkingera joan zirenean autoak gorpila zulatua zuela jabetu ziren. Propio egindakoaren itxura oso-oso zuen zarratada bat zeukan pneumatikoak. Gorpila aldatzen saiatu omen ziren baina ezin izan omen zuten. Irudikatu omen zuten beltz bat, par-

king hartan gurpilari labana sartzen eta burura etorri omen zitzaien: «New Yorken bizi baino hobe da beste edozer!». Asistentziari deika ari zirela latino arrazako gizonetako bat hurbildu omen zitzaien. Senitarako batzuren bila joana zen aireportura. Gorpila aldatzen laguntzeko prest azaldu zitzaien. Jaka erantz, eta eginahalak egin omen zituen, izerditan blai, gurpil berria jartzen. Baita lortu ere. Bostekoarekin, eskerrak eta hogei dolar luzatu omen zizkieten, hasieran hartu nahi izan ez zituenak. Eta autoa konponduta etxerantz abiatu omen ziren. Bidean, autolehotik begira, «New York ez da hain hiri txarra ere! Bizi daiteke hemen...» pentsatuz harritu omen zuten bere burua. Ordu erdi lehenagoko New York bera zen ordea New York! Nola alda genezake gure pentsamendua hain denbora tarte laburrean?, galdetzen dio bere buruari Ibarzabalek... Nola kostatzen zaigu hainbeste gure pentsamendua aldatzea?, erantsiko nioke nik.

Rajoy eta Rubalcabaren arteko telebista-eztabaida ikusi

Plazatik

Andoni Egafia

Baserritar iaio sentitu nintzen Rajoy eta Rubalcabaren arteko telebista-eztabaidari begira. Artelatz ezagutu nituen, edo okerrago, intxaurrondo, eta aldarerik ederrenean jarrita ere nekez gurtu daitezkeen santuak iruditu zitzaizkidan

nuen. Eta San Ovidioren ipuina etorri zitzaidan gogora. Herri txiki bateko ermitak su hartu omen zuen. Baita San Ovidio, herriko patroiairen irudiak ere. Bikarioak, ermita eraberritzeaz batera, baserritar iaio bati enkargatu zion San Ovidioren irudi berria zurez egin zezan. Berri-tu zuten ermita, egin zuten baserritarak irudi berria eta inaugurazio eguna ere heldu zen. Herriar guztiak elkartu ziren mezetan San Ovidio berria aldairean zela. Bakarria falta izan zen. Zurezko irudia egin zuten baserritarra. Biharamunean errietan joan zitzaion bikarioa: «Beste guztiak han ziren eta zergatik ez zinen joan zu, San Ovidio gurtzera?». Xalo erantzun zion baserritarak: «Artean artelatz zela ezagutu nuelako». Baserritar iaio sentitu nintzen telebista-eztabaidari begira. Artelatz ezagutu nituen, edo okerrago, intxaurrondo, eta aldarerik ederrenean jarrita ere nekez gurtu daitezkeen santuak iruditu zitzaizkidan.

Abertzaleak berriz sumatu ditut hiru gazte indiar haien modura. Aprobata egin omen zuten herriko plazan: begiak estali zizkieten eta elefante bat ipini parez pare. Gazte batek belarria ukitu zion animalari eta zalan-tzarik gabe eman zuten epaia:

«Hau aza-hosto handi bat da!». Bigarrenak hanka ukitu zion eta hark ere ez zuen zirkinik egin: «Arbola-enborra da hau!». Eta hirugarrenak tronpa ukitzean zera bota zuten: «Hau sugetzar bat baino ez da!». Bakoitzak nonbait bere errealitatea soilik ikusten du.

Eta Indiatik musika-aretoetara etorri, abertzaleen artean beti izan da *taburetea eta pianoarena* bataiatuko nukkeen ikamika. Taburetea Euskal Herria litzateke; pianoa Madril edo Paris. Jeltzaleek diote pianoa ez dela mugituko eta adimentsu jokatuz taburetea dela aldian-aldian mugitu eta egokitu behar litzatekeena nolabaiteko musikarik lortzekotan. Ezker abertzaleak dio taburetea behin eta berriz mugitzen ahalegintzea hutsala dela, pianoa ere mugiarazi behar genukeela noizbait eta orain garela gai horretarako... Harik eta organo-jole bat azaldu den arte. Muzin egin dio pianoa jotzeari. Ostikoz astindu du taburetea. Bestelako musika du gogoan. Ez dakit... Eugenio Ibarzabalek duela hamabost bat urte idatzi zuten hobetzeko grinaren inguruko liburuak azpitu-tulu esanguratsua du. Honelatsu itzuliko nuke: «Berdin segitzen badugu, lehengoa baino ez dugu lortuko».

Txillardegiren ohorez: ETAREN zikloa

Joxe Azurmendi

Filosofoa

Atzera begiratzen badugu, gerraondoko uhinaren ekarpen nagusitzat hauek aipa litezke, botereprontoan aipatzeko: nazio kontzeptuaren berrikuntza, politiko (kritikoa abertzaletasun historikoarekin) hala soziala (abertzaletasuna eta sozialismoa uztartuz), internazionalismoa; mugimendu sozialen erupzioa (feminismoa, ekologia); hizkuntzaren garrantzia nazioarentzat, arrazarena edo historiarena baino lehen. Praktikan, euskararen batasuna eta normalizazioa, bizirik iraun ahal dezan eta hizkuntza nazionala izan. Literaturaren berrikuntza, nobelan adibidez, edo zeinahi gaitara zabaldu den saioan. Tradizioarekin etena eta pentsamenduarien modernizazioa, aitaren etxe zaharreko

leioak lehenengo aldian batez ere existentzialismora eta pentsalari kristau moderno frantsetara zabalduz, gero nolana hiko ideletara. Euskaltzaleen munduaren lerrapena ezkererantz. Sozialismo demokratiko ala marxista-leninista iraultzailearen eztabaida. Erlijioaren kritika, gure kasuan nazional-katolizismoarena, eta azkenean horren eraberrikuntza edo arbuloa, eta moralaren askapena Elizaren eta tradizioaren menpetik... Den-denak Txillardegiren ideiak eta ekimenak.

Aro berria markatu duten intuizio erabakior guztien iturrietan Txillardegi topatzen dugu. Egia da historiak egiten duela jendea, Txillardegi ere bai. Baina historia ere jendeak egiten du. Eta Txillardegi XX. mende erdi hartako une gurtzaletan Euskal Herriak behar zuten gizona izan da.

Gustatzen bazaigu eta ez bazaigu, ETA ez da ETA bakarrik. ETAREN zikloa esan gene-

zakeena egundoko aldagoitzar dramatikoak izan da gure historian, Euskal Herri zaharra politikoki nahiz kulturalki erroetaraino astindu eta eraldatu duena. Dena ez du ETAK egin, hainbat gauza momentuko ETAREN aurka egin da zalantza gabe (Txillardegik 1967an utzi zuten erakundea, 2000n Aralar bultzatu du), baina, kulturalki bederen, ezer gutxi uler daiteke Euskal Herriaren bilakaeran ETAREkin etorririko berritasunak gabe.

Txillardegik ez du ETA fundatu bakarrik egin. Seguru asko luzarora politikan baino eragin inportanteagoa kulturari izan du, ideia berrien irekieran, mundua ikusteko atrebentzia berrien erakusketan, euskararen modernizazioan. Garai batean abertzaletasunak eta sozialismoak elkarrezinak ziruditen, edo euskaltzaletasunak eta Unamunok. Orain Euskal Herri arras diferentea badaukagu, asko eta asko Tx-

Itxi da ETAREN zikloa bere on eta txar guztiakin. Txillardegirengan aro horren figura sinbolikoena ohoratzen dugu. Pentsatzaile bezain ekintzailea, aitzindari eta bidelagun izan dugu beti. Bi xede ukan ditu bere traiektozia guztian: ezker abertzale indartsu bat, eta abertzale guztien batasuna. Eta amets bat: independentzia. Gertuago ikus ditzake gaur apika

llardegiri zor zailo. Epiakoak izan dira haren konfrontamenduak EAJ-PNVrekin «abertzaletasun folklorikoagatik», Baztarririkarekin euskaragatik, Orixerekin idejengatik eta moralarengatik, Erenorekin hizkuntzaren filosofiagatik, Rikardo Arregirekin marxismoagatik, «felipeekin» internazionalismoan ostendutako espainolismoagatik, eta abar. Txillardegik euskalduna, posizionamendu euskaltzale eta abertzale irmo bati uko egin gabe, mundu modernoan eta ezkerrean eta euskaraz lotsatu gabe ibil zitekeela erakutsi du.

Itxi da ETAREN zikloa bere on eta txar guztiakin. Txillardegirengan aro horren figura sinbolikoena ohoratzen dugu. Pentsatzaile bezain ekintzailea, aitzindari eta bidelagun izan dugu beti. Bi xede ukan ditu bere traiektozia guztian: ezker abertzale indartsu bat, eta abertzale guztien batasuna. Eta amets bat: independentzia. Gertuago ikus ditzake gaur apika.